

УДК 81-119

Ольга Черемська

ПРО «ПОТЕБНІАНСТВО», «ПОТЕБНІАНЦІВ» І «НЕОПОТЕБНІАНЦІВ»

Статтю присвячено термінові «потебніанство», що окреслює розвиток ідей О. О. Потебні в Харківській філологічній школі. Проаналізовано зміст цього поняття за лексикографічними джерелами, за трактуванням учнів, послідовників і прихильників наукових поглядів ученого (А. Г. Горнфельд, В. І. Харцієв, Д. І. Багалій, Д. І. Овсянко-Куликовський, М. Ф. Сумцов, О. В. Ветухов). Розкрито первинне значення поняття «потебніанство», уперше трактоване в наукових працях О. В. Ветухова, та визначено його семантичне наповнення. Простежено еволюцію терміна «потебніанство» після 30-х рр. ХХ ст. З'ясовано значення слова-поняття «неопотебніанство», вживаного в сучасних літературознавчих дослідженнях.

Ключові слова: О. О. Потебня, потебніанство, неопотебніанці, потебніанці, Харківська філологічна школа.

The article examines the question of appearance and functionality of the term of potebniansntvo. The definition of this term according to the lexicographical sources has been analyzed. The meaning of the concept word potebniansntvo in the interpretations of apprentices, followers and adherents of Potebnia's scientific views has been identified.

On the basis of materials from the Potebnians' memoirs (A. H. Hornfeld, V. I. Khartsiev, D. I. Bahalii, D. I. Ovsianyko-Kulykovskiy, M. F. Sumtsov, O. V. Vetukhov), features of the scientific and pedagogical creativity of O. O. Potebnia have been characterized and theoretical and methodological aspects of multilateral activity of the scholar, that laid as the basis of his scientific school, which received the name of potebniansntvo, have been outlined.

The evolution of the term of potebniansntvo after the 1930s, when, due to the world-picture and ideological tendencies, it was removed from the scientific discourse and became negatively treated, has been traced.

The meaning of the concept word of neopotebniansntvo used in the modern literature studies has been identified.

Key words: O. O. Potebnia, potebniansntvo, neopotebniansntvo, the Kharkiv Philological School.

Термін *потебніанство* (фонетичний варіант, практикований у 20 – 30-их роках ХХ ст. «потебніянство») у науковій

літературі пов'язаний із поширенням і розвитком наукових ідей О. О. Потебні: «Це слово-поняття використовують учні, послідовники й прихильники наукових поглядів учителя. Назва «потебніанство» стосується також оточення О. О. Потебні, людей, які особисто знали, слухали лекції, спілкувалися з ним. Власне назва «потебніанство» має ще один лексико-семантичний варіант: застосування ідей О. О. Потебні до пояснення нових явищ гуманітарного знання» [Черемська 2018: 112].

Історія виникнення цього терміна закорінена в багатогранній особистості самого О. О. Потебні, з одного боку, та в історії Харківської філологічної школи, з іншого.

У науковій літературі *'потебніанство'* окреслено як напрям у розвитку суспільного знання, філософсько-лінгвістична концепція, лінгвістична течія, як створена учнями й послідовниками О. О. Потебні філософсько-поетологічна школа, наукова школа О. О. Потебні. Однак, незважаючи на значну кількість праць, що висвітлюють аспекти потебніанської теорії, терміни «потебніанство» та «неопотебніанство» досі залишаються поза увагою науковців.

Слово *потебніанство* сьогодні належить до пасивної лексики. Цей відонімний апелютив набув поширення у 20–30-ті роки ХХ ст.; він походить від імені відомого українського мовознавця, літературознавця, філософа, фольклориста, професора Харківського університету (1875), члена-кореспондента Петербурзької академії наук (1875), члена зарубіжних наукових товариств, засновника Харківської філологічної школи Олександра Опанасовича Потебні (1835–1891).

У наукових працях О. В. Ветухова «Потебніанство» (1923), «Акад. М. Сумцов та потебніанство» (1926), Д. І. Багалія «Олександр Опанасович Потебня» (1924), М. Ф. Сумцова «До історії наукового впливу О. О. Потебні» (1926)) розкрито поняття «потебніанство». Саме ці вчені розпочали опрацювання наукової спадщини О. О. Потебні після його смерті й *потебніанство* розглядали як вивчення й популяризацію наукових ідей мовознавця. Зокрема в статті Д. І. Багалія йдеться про наукову школу Потебні, про таких учених, як акад.

Овсяніко-Куліковський, Горнфельд, акад. Сумцов, Б. Лезін, пр. Ветухов [Багалій 1924:143].

У сучасних енциклопедичних і філософських лексикографічних працях, а також у літературознавчих розвідках слово *потєбніанство* засвідчує зміну його семантичної структури в різні історичні періоди:

1) філософсько-лінгвістична концепція наукової школи О. О.Потєбні, яка має «фундаментальне значення для усвідомлення й оцінки того грандіозного синтезу лінгвістичної концепції історичної граматики, порівняльно-історичного мовознавства взагалі, вивчення східнослов'янських мов, філології, фольклористики, естетики, психології, логіко-гносеологічних принципів прогресивної філософії і демократичних суспільних ідеалів, який пов'язаний із потєбніанством» [Кардаш 2009: 8];

2) напрям у розвитку суспільного знання: «Найвизначнішими ліворадикалами, які перебували ще в складі «старої громади», були Олександр Потєбня, видатний вчений-мовознавець, що дав ім'я цілому напрямку у розвитку суспільного знання (потєбніанство)...» [Подольська 2009];

3) створена учнями й послідовниками О. О.Потєбні філософсько-поетологічна школа: «**Потєбніанство**, філософічно-поетологічна школа, утворена учнями й послідовниками *О. Потєбні* у 1890–1920-их рр. гол. при Харківському Ун-ті, згрупована б. зб. «Вопросы теории и психологии творчества» (8 тт., 1907 – 23, за ред. Б. Лезіна), а також «Бюлетеню Ред. Комісії для вид. творів О. Потєбні» (1921); до неї належали *Д. Овсяніко-Куліковський*, *О. Ветухів*, Б. Лезін, А. Горнфельд, Т. Райнов, В. Харцієв, Енгельмеєр та ін. Потєбніанці спиралися на психологічну теорію Потєбні про утворення й сприймання *слова*, його зовн. (звукову) й внутр. форму (себто етимологічне значення) та (актуальне) значення з дальшим застосуванням цієї теорії при аналізі творів літератури; далі теорію про виключну роль мови в пізнаванні (інакше непізнавального) зовн. світу колись мітом, згодом наукою і – в досконалішій формі – поезією, при чому одначе повне розуміння між мовцем і сприймачем слова не можливе, бо поняттєвий зміст слова кожнчасно суб'єктивний.

Поетологічну теорію Потебні почасті (А. Белий) прийняли рос. символісти» [Горбач 1970: 2279].

Універсальний словник-енциклопедія це визначення подає в скороченому варіанті: «створена його (О. О. Потебні – О.Ч.) учнями й послідовниками філософсько-поетологічна школа дістала назву *потебніанство*; ідеї П. продовжила харківська школа, теоретики символізму» [УСЕ 1999].

4) ревізійністський варіант теорії О. О. Потебні: «На початку цього розділу ми припустили, що не підтверджені практикою визначення Потебні в основному породили *потебніанство*, ревізійністський варіант його теорії» [Фізер 1993: 148].

Уперше термін *потебніанство* вжив О. В. Ветухов у розвідці з однойменною назвою [Ветухов 1923], присвяченій аналізу впливу наукових ідей О. О. Потебні на розвиток різних галузей гуманітаристики. Учений окреслює своє бачення завдань потебніанства і дає власне тлумачення цього терміна. У статті його вжито 12 разів у таких контекстах: «Ось тут і починає плекатися, розкидаючи вшир і вглиб своє коріння, – *потебніанство*, тобто **просування ідей Потебні по новому** (друге виділення – О.Ч.), можливо і «неправильно», по-своєму, однобічно, і на тих же рідних нивах і на цілком нових. Часом шлях до цих ідей іде через посередників, часом і за цілковитого незнання творинь самого Потебні, оскільки ідеї його «кружляють у повітрі», як крилаті насінини, які іноді дуже далеко від свого рідного дерева падають у плідючий ґрунт. Так **закладається початок** створенню в науці **нового терміна** (виділення – О.Ч.); сьогодні він кристалізується» [Ветухов 1923: 111].

Виокремлюємо такі значення цього терміна в праці О. В. Ветухова: *духовна основа, розвиток наукових ідей О. О. Потебні, оточення О. О. Потебні, наукова спадщина О. О. Потебні, наукова школа О. О. Потебні*.

У згаданій статті О. В. Ветухов вживає також назви: *потебніанці, ранні потебніанці, гуртки потебніанців, потебніанські дослідження, потебніанська система, Потебніанський комітет*.

Результатом плідної різноаспектної діяльності потебніанців – учнів, послідовників і прихильників ученого –

наприкінці XIX ст. та особливо у 20-ті роки XX ст. став значний доробок, що склав ґрунтовну основу *потєбніанства* не лише на десятиліття, а й подальші століття. Мова йде насамперед про праці Д. І. Овсянико-Куликовського, М. Ф. Сумцова, В. І. Харцієва, Д. І. Багалія, А. Г. Горнфельда, Б. А. Лезіна, М. Г. Халанського, А. П. Машкіна, Б. М. Ляпунова, що також засвідчують не лише популяризацію спадщини О. О. Потєбні, а й розвиток ідей ученого.

Однак у зв'язку з ревізією потєбніанської теорії в 30-ті роки XX ст. термін *потєбніанство* набув негативної конотації і не був уведений до лінгвістичних і літературознавчих словників, що виходили в Україні в радянський період.

У виданні «Литературная энциклопедия» (1929–1939) натрапляємо на термін «потєбніанство», проаналізований у статтях «Методы домарксистского литературоведения (Психологическое направление в литературоведении. Потєбня)», «Потєбня», за ним постає негативна оцінка лінгвопсихологічної теорії О. О. Потєбні як «суб'єктивно-ідеалістичної» теорії [ЛЭ 1934].

Причини й наслідки ревізійістського перегляду вчення О. О. Потєбні ґрунтовно з'ясовано в працях українського літературознавця і філософа діаспори, дослідника психолінгвістичної теорії літератури І. Фізера. («Psychologism and Psychoaesthetics» (1980), «Психологізм і психоестетика. Історично-критичний аналіз зв'язків» (1991), «Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потєбні: Метакритичне дослідження» (1993), «Естетична теорія Олександра Потєбні: дериват «Берлінської школи» чи концептуальне переосмислення її основних тверджень? До 100-ліття з дня смерті О. Потєбні 1835–1891» (1991)).

Так, у праці «Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потєбні: Метакритичне дослідження» (1993) автор пише: «На відміну від Потєбні, Овсянико-Куликовський приділяв велику увагу критичному аналізу, який, правда, не вельми співвідноситься з **теоретичним потєбніанством**» [Фізер 1993: 140 – 141]. І. Фізер має на увазі відмінне розуміння О. О. Потєбнею і Д. І. Овсянико-Куликовським джерел мистецьких творів.

І. Фізер висловлює припущення, що не підтверджені практикою визначення О. О. Потебні породили *потебніанство*, ревізійоністський варіант його теорії. Однак погодитися з цією думкою не можемо, оскільки засадничим у теорії О. О. Потебні є вчення про внутрішню форму як основу рецепції: «Слухач може значно краще мовця зрозуміти, що приховано за словами, і читач може краще самого поета осягнути ідею його твору. Суть, сила такого твору не в тому, що розумів під ним автор, а в тому, як він діє на читача або глядача, отже, в невичерпному можливому його змісті» [Потебня 1996: 30]. Тож цілком природно, що кожен із потебніанців мав своє сприйняття, розуміння теорії О.О. Потебні.

У працях російських дослідників термін *потебнянство* вжито стосовно літературознавства, зокрема теорії поезики: «На початку ХХ ст. теоретико-літературні праці Потебні витлумачені, прокоментовані та частково перевидані його учнями й послідовниками. Тоді ж розпочалася жвава полеміка навколо потебнянства. Вона порушувала питання не лише наукові, але й літературно-суспільні, оскільки праці Потебні співзвучні окремим художнім пошукам того часу (символізм, футуризм)» [Муратов 1990: 7].

Літературознавець О. П. Пресняков зауважує («А.А. Потебня и русское литературоведение конца XIX–начала XX века» (Саратов, 1978)), що «починаючи з кінця 20-х років і аж до кінця 50-х про Потебню-літературознавця майже не пишуть. Його спадщина висвітлюється переважно в лінгвістичному плані: та й тут з'являються лише окремі, спорадичні статті» [Пресняков 1978: 13]. У 1960-х роках теорія О.О. Потебні знову стала класичною спадщиною філологічної науки в Радянському Союзі. Цей поворот супроводжувався відчайдушною спробою довести, що О. О. Потебня, незважаючи на «серйозні помилки суб'єктивно-ідеалістичного характеру» (скажімо, його неокантіанство), захищав матеріалістичне розуміння світу і був усе-таки «майстром діалектичного матеріалізму»; отож його світогляд характеризувався як стихійно матеріалістичний і стихійно-діалектичний [Фізер 1993: 14].

Отже, з огляду на зазначені причини ідеологічного характеру доля наукової спадщини, наукових ідей О. О. Потебні була драматичною. «Довго його не знали, не визнавали, російський уряд – за самостійну вільну думку, суспільство – за українські національні переконання» [Сумцов 1923: 4], – писав проф. М. Ф. Сумцов, який вважав, що «Україна дала двох великих діячів слова – Шевченка і Потебню» [там само: 13].

У сучасний період термін *потебніанство* іноді трапляється у словникових статтях, присвячених науковим працям, поглядам О. О. Потебні. Це, зокрема, такі статті у філософському словнику: «Потебня Олександр Опанасович (10 (22) жовт. 1835 – 29 лист. (11 груд.) 1891) – укр. і рос. мовознавець, творець філос.-лінгвістич. концепції – «потебніанства» [ФС 4] і «Мисль і мова – відома праця лінгвіста О. О. Потебні, написана й опубл. у 1862 р. В праці викладена основа філософсько-лінгвістичної концепції наукової школи «потебніанства». З'ясовується відношення мовознавства до філософії, психології та логіки. Розглядається історія мислення як нерозривний процес з розвитком мови» [там само].

У наукових статтях з літературознавства Ю. В. Тимошенка, О. Д. Сінченка, Н. В. Науменко натрапляємо на термін «неопотебніанство». У статті «Концепція розуміння Харківської школи О. О. Потебні на тлі еволюції рецептивно-герменевтичних ідей» Ю. В. Тимошенко вживає назву *неопотебніанці* стосовно харківських філологів 20-х років ХХ ст., зокрема О. І. Білецького, який з опертям на рецептивну теорію потебніанської школи розробив власну історико-літературну концепцію читача. Методологічний пафос цієї концепції, на думку Ю. В. Тимошенка, редукується до твердження того, що «твір є художнім або нехудожнім, першорядним або другорядним лише у свідомості тих, хто читає: це вони відкривають в ньому красу, це вони створюють його «ідею», про яку часто не здогадується той, хто пише» [цит. Білецького]. Запропонована Харківською школою і збагачена *неопотебніанцями* концепція художньої рецепції набула нового осмислення у феноменології Романа Інгардена» [Тимошенко 2000: 172].

Літературознавець О. Сінченко у статті «Неопотебнянство Бориса Навроцького» розмежує поняття «потебнянство» і «неопотебнянство», зазначаючи, що поняття «потебнянство» за традицією вживають на позначення учнів О. О. Потебні, які були згуртовані доокруг збірника «Питання теорії і психології творчості» (Д. Овсяннико-Куликовський А. Горнфельд, Б. Лезін, Т. Райнов та ін.), поняття «неопотебнянство» використовують стосовно тих науковців, що не мають безпосереднього стосунку до традицій Харківського університету, але тією чи тією мірою апелюють до ідей Потебні (Б. Навроцький, Андрій Белий, Л. Білецький, російські формалісти) та ін. На думку О. Д. Сінченка, таке розрізнення умовне, але дає змогу підкреслити «сторонність» інтересу до наукової спадщини О. О. Потебні й означити межі певного дискурсу «неопотебнянства» [Сінченко 2015: 16].

Отже, учні О. О. Потебні – О. В. Ветухов, Д. І. Багалій, М. Ф. Сумцов – вбачали в потебніанстві поширення ідей ученого-мислителя, згуртування кола прихильників і послідовників його вчення. Так започатковано наукову школу – Харківську лінгвістичну школу О. Потебні. Світоглядно-ідеологічні та ревізійні тенденції, що охопили суспільство з кінця 20-х років ХХ ст., спричинили негативну конотацію назви *потебніанство* і пасивізацію цього терміна в науковому дискурсі.

У сучасній науковій літературі назване поняття об'єднує філософсько-лінгвістичну концепцію, створену учнями й послідовниками О. О. Потебні філософсько-поетологічну школу, наукову школу О. О. Потебні, а також напрям у розвитку суспільного знання. Термін *неопотебніанство*, що сьогодні трапляється в окремих літературознавчих працях, використовують стосовно науковців, які не мають безпосереднього стосунку до традицій Харківського університету, але апелюють до ідей О. О. Потебні.

Багалій Д. 1924. Олександр Опанасович Потебня: Загальна характеристика: (Промова на урочистих зборах Харк. ІНО в 32 роковини смерті Потебні). *Червоний шлях*, № 4–5, с. 143–159.

Ветухов А. 1923. Потебнианство. *Родной язык в школе*, Кн. 1, с. 110–116; Кн. 2, с. 106–108.

Горбач О. 1970. Потебнианство. *Енциклопедія українознавства*. Париж, Нью-Йорк, Т. 6, с. 2279.

Кардаш І. М. 2009. Творчий розвиток філологічної спадщини О. Потебні в сучасній лінгводидактиці. *Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02*. Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського, 20 с.

ЛЭ 1934. *Литературная энциклопедия* : в 11 т. / гл. ред. А. В. Луначарский, В. М. Фриче. Т. 7. Москва: ОГИЗ РСФСР. 888 с. URL: <http://niv.ru/doc/dictionary/literary-encyclopedia/articles/188/metody-domarksistskogo-literaturovedeniya.htm>

Муратов А. Б. Теоретическая поэтика А. А. Потебни // *Потебня А. А. Теоретическая поэтика*. Москва: Высшая школа, 1990. С. 7-21.

Пресняков О. П. 1978. А. А. Потебня и русское литературоведение конца XIX – начала XX века. Саратов, Изд-во Саратовского ун-та, 229 с.

Потебня О. 1996. Думка й мова (фрагменти). *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* Львів, Літопис, с. 25–39.

Сінченко О. 2015. Неопотебнианство Бориса Навроцького. *Синopsis: текст, контекст, медіа*, № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2015_2_4.

Сумцов М. 1923. Велетень думки і слова. Харків, 40 с.

Тимошенко Ю. 2000. Концепція розуміння Харківської школи О. Потебні на тлі еволюції рецептивно-герменевтичних ідей. *Вісник Харківського університету*, № 491, с. 173.

УСЕ 1999. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс] / ред. М. В. Попович. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53392-0.html>

Фізер І. 1996. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. Київ, АТ «Обереги», 192 с. URL: http://1576.ua/uploads/files/6496/Fizer_I.Psikholingvistichna_teoirya_1_ri_Potebni.1576.ua.pdf

ФС 1986. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

Черемська О. С. 2018. Філологічна школа Олександра Потебні в оцінці Олексія Ветухова. *Українська мова*, №4, с. 112–124.

REFERENCES

Bagalii, D. (1924). Oleksandr Opanasovych Potebnia: Zahalna kharakterystyka: (Promova na urochystykh zborakh Khark. INO v 32 rokovyny smerti Potebni) [Alexander Opanasovich Potebnia: General characteristics: (Speech at the solemn meeting of Kharkiv, INO on the 32th anniversary of the death of Potebnia)]. *Chervonyi shliakh*, № 4–5, s. 143–159. (In Ukr.).

Vetukhov, A. 1923. Potebnyanstvo [Potebnianstvo]. *Rodnoi yazyk v shkole*, Kn. 1, s. 110–116; Kn. 2, s. 106–108. (In Rus.).

Horbach, O. (1970). Potebnianstvo [Potebnianstvo]. *Entsyklopediia ukrainoznavstva*. Paryzh, Niu-York, Vol. 6, s. 2279. (In Ukr.).

Kardash, I. M. (2009). Tvorchyj rozvytok filologichnoyi spadshhyny O. Potebni v suchasnij lingvodydaktyci [Creative development of philological heritage O. Potebnia in modern linguodidactics]. *Extended abstract of candidate's thesis... kand. ped. nauk: 13.00.02*. Pivdenoukrayinskij derzh. pedagogichnyj un-t im. K. D. Ushynskogo, 20 c. (In Ukr.).

LE 1934. Literaturnaya entsiklopediya [Literary Encyclopedia] : [v 11 t.], gl. red. A. V. Lunacharskiy, V. M. Friche, T.7. URL <http://niv.ru/doc/dictionary/literary-encyclopedia/articles/188/metody-domarksistskogo-literaturovedeniya.htm>. (Date of the application 20.04.2019). (In Rus.).

<http://niv.ru/doc/dictionary/literary-encyclopedia/articles/188/metody-domarksistskogo-literaturovedeniya.htm>

Presnyakov, O. P. (1978). A. A. Potebnya i russkoye literaturovedeniye kontsa XIX – nachala XX veka [Potebnya and Russian literary criticism of the late XIX – early XX century]. Saratov: Izd-vo Saratovskogo un-ta, 229 s. (In Rus.).

Potebnia, O. (1996). Dumka i mova (fragmentsy) [Thought and language (fragments)]. *Slovo. Znak. Diskurs. Antologiya svitovoyi literaturno-krytychnoyi dumky XX st.* Lviv: Litopys, s. 25–39. (In Ukr.).

Sinchenko, O. (2015). Neopotebnyanstvo Borysa Navroczkogo [Neopotebnianstvo Boris Navrotsky]. *Synopsis: tekst, kontekst, media*, № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2015_2_4. (Date of the application 18.01.2019). (In Ukr.).

Sumtsov, M. (1923). Veleten dumky i slova [Giant of thoughts and words]. Kharkiv, 40 s. (In Ukr.).

Tymoshenko, Yu. (2000). Konceptiya rozuminnya Xarkivskoyi shkoly O. Potebni na tli evolyuciyi receptyvno-germenevtychny`x idej [Concept of understanding of O. Potebnia's Kharkiv school on the background

of the evolution of receptive-hermeneutic ideas]. *Visnyk Kharkivskoho universytetu*, № 491, s. 173. (In Ukr.).

(USE) 1999. *Universalnyi slovnyk-entsyklopediia* [Elektronnyi resurs] [Universal Dictionary-Encyclopedia] red. M. V. Popovych. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53392-0.html> (Date of the application 20.05.2019). (In Ukr.).

Fizer, I. (1996). *Psyxolingvistychna teoriya literatury Oleksandra Potebni: Metakrytychne doslidzhennya* [Psycholinguistic theory of literature by Alexander Potebnia: Metacritical study]. Kiev: AT «Obereg», 192 s. URL: http://1576.ua/uploads/files/6496/Fizer_I_Psicholingvistichna_teoriya_l_ri_Potebni.1576.ua.pdf (Date of the application 18.01.2019). (In Ukr.).

FS 1986. *Filosofskyi slovnyk* [Philosophical Dictionary], za red. V. I. Shynkaruka. Kyiv: Holov. Red. URE. (In Ukr.). 800 s.

Cheremska, O.S. (2018). *Filologichna shkola Oleksandra Potebni v otsynsi Oleksiya Vetukhova* [Philological School of Alexander Potebnia in the Evaluation of Alexei Vetukhov]. *Ukrayinska mova*, №4, s. 112–124. (In Ukr.).

Статтю отримано 20.12.2018

Olha Cheremska

TOWARD THE QUESTION ON THE TERMS OF «POTEBNIANSTVO» AND «NEOPOTEBNIANSTVO» IN THE HUMANITARIAN SCIENCE

The article examines the question of appearance and functionality of the term of *potebniansntvo*. The lexical and semantical options of the name of *potebnianstvo*, its modern interpretation and understanding. The definition of this term according to the lexicographical sources has been analyzed. The meaning of the concept word *potebnianstvo* in the interpretations of apprentices, followers and adherents of Potebnia's scientific views has been identified.

It has been accentuated on the history of appearance of this term rooted in multilateral personality of O. O. Potebnia himself on the one hand, and on the history of the Kharkiv Philological School on the other hand.

On the basis of materials from *the Potebnians' memoirs* (A. H. Hornfeld, V. I. Khartsiev, D. I. Bahalii, D. I. Ovsianyko-Kulykovskiy, M. F. Sumtsov, O. V. Vetukhov), features of the scientific and pedagogical creativity of O. O. Potebnia have been characterized

and theoretical and methodological aspects of multilateral activity of the scholar, that laid as the basis of his scientific school, which received the name of *potebnianstvo*, have been outlined.

The primary meaning of *potebnianstvo*, originally invented and interpreted in the scientific works of O. V. Vetukhov (“Potebnianstvo” (1923), “Acad. M. Sumtsov and potebnianstvo” (1926), D. Bahalii “Oleksandr Opanasovych Potebnia” (1924), M. Sumtsov “Do istorii naukovooho vplyvu O. O. Potebni” (1926)) has been revealed and its semantical content – spiritual basis, the development of scientific ideas of O. O. Potebnia, the scientific legacy of O. O. Potebnia, scientific school of O. O. Potebnia – has been identified.

The evolution of the term of *potebnianstvo* after the 1930s, when, due to the world-picture and ideological tendencies, it was removed from the scientific discourse and became negatively treated, has been traced.

It has been stressed that the concept word of *potebnianstvo* was used by apprentices, followers and adherents of O. O. Potebnia’s scientific views as the expression of the master’s circle and using of the master’s ideas in an interpretation of new elements of the humanitarian knowledge. The meaning of the concept word of *neopotebnianstvo* used in the modern literature studies has been identified.